

ALARA'DA YENİ BULUNAN BİR ŞAPEL

Murat KARADEMİR*

ÖZ: Küçük bir köy olan Alara, Pamfilya Bölgesi içerisinde yer alır. Yerleşme, Ortaçağ boyunca önemini koruyan ticaret yolu güzergahı üzerindedir. Yerleşme ile aynı ismi taşıyan kale, Roma döneminden Osmanlı dönemine kadar periyodik olarak kullanılmıştır. Bu kalenin kuzey yamacında doğal bir mağaranın önüne inşa edilen şapel, 2007 yılında yürütülen kazı çalışmalarında bulunmuştur. Harap durumdaki şapel, tamamen kaba yonu taştan, tek nefli, doğu- batı doğrultusunda inşa edilmiştir. Giriş ve naos şeklinde iki bölümden oluşan şapelin naos bölümü ve apsis duvarı, duvar resimleri ile kaplıdır. Doğal ve yapay tahribata maruz kalan duvar resimleri, makalenin asıl konusunu oluşturmaktadır.

11-12. yüzyıllarda inşa edilen şapel, resim programı doğrultusunda tarihlendirilmiştir. Resimlerindeki ifadeli ve hareketli figürler, elbise kıvrımlarındaki gerçeklik, renk tonlaması ile belirginleştirilen hacim nitelikleri ve bu yüzyıllara tarihlendirilen benzer örneklerle aynı üslup özellikleri göstermektedir.

Küçük bir yapı olmasına rağmen süslemeleri kaliteli ve figürleri oldukça başarılıdır. Bu türde bir yapının Alara kalesi gibi kırsalda bulunması inşa edildiği dönem içinde bölgedeki imar faaliyetleri ile açıklanabilir. Yerleşmenin, bir dönemini tarihlemeye ve bu dönem ile ilgili boşlukları doldurması bakımından şapel, mimarlık tarihi için küçük ama önemli bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Bu makale ile bölge tarihi topografyasının bilinmeyen bir dönemine küçükte olsa katkı yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alara, Kale, Şapel, Ortaçağ

A NEW-FOUND CHAPEL IN ALARA

ABSTRACT: Alara, a small village in Pamfilya Area, is located on the trade route protecting its significance throughout the Middle Ages. The castle, with the same name as the settlement, was used periodically from Rome to Ottoman periods. The chapel built in front of a natural cave on the northern slope of this castle was found as a result of excavation works conducted in 2007. The ruined chapel had been built with completely roughhewn stone, single-nave, in east-west directions. Nave and wall of apse of the chapel consisting of two parts as entrance and nave are covered with mural paintings. The mural paintings exposed to natural and artificial destruction generate the main issue of the essay.

The chapel, built in 11th-12th century, was dated in line with painting program. Expressive and animated figures in the paintings, authenticity on clothes' folding, volume attributes

---

*Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, karademir22@hotmail.com

concretized with colour graduation, and similar features dated back to those years show the same stylistic aspects with the examples.

Despite being a small structure, its ornaments are classic and figures are quite successful. The reason of being in such a rural area as Alara, can be explained with re-constructional activities of the period it was built in. The chapel, in terms of filling some gaps related to the period of the settlement, appears as a small but a significant building for history of architecture. Even if just a hint, the study aims to contribute for the unknown side of the historical topography of the area.

Keywords: Alara, Castle, Chapel, Middle Ages

Giriş

Alara, Alanya'nın 38 km. batısında, sahilden yaklaşık olarak 9 km. içeriye doğru kıvrım yapan bir yolun sonundadır (*Harita 1*). Kale, oldukça dar ve derin bir vadi içinde kıvrımlar yaparak akan Alara Çayı'nın kenarında kurulmuştur. Bu çayın kenarında yükselen sarp kayalıklar ve dik bir tepeden meydana gelmiş olan Alara Kalesi, bölgeye hakim konumdadır. Yerleşme, kale ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Kalenin yakınından geçen Alara Çayı, iki tarafı ormanlık alanla kaplı yüksek dağların arasından çıkan ve denize kadar uzanan vadi içinde akar. Yerleşmenin fiziki topografyasını Alara Çayı belirlemektedir.

Bölge, konumu itibariyle Anadolu'nun kuzeyden güneye inen yolları üzerinde stratejik bir öneme sahiptir. Roma, Bizans, Klikya Ermeni Krallığı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kullanılan kale, zaman içinde küçük bir yerleşmeye dönüşmüş olsa da asıl dönemini Ortaçağ'da 13. yüzyılda yaşamıştır.

1223 senesinde Alanya Kalesi'nin fethinden sonra Antalya'ya dönerken Alara Çayı'nın etrafında yükselen Alara Kalesini gören ve buranın fethi için komutanlarına emir veren Sultan I. Alâeddin Keykubad, savaş yapmadan kaleyi ele geçirmiştir¹. Alara Kalesi, Selçukluların eline geçtikten sonra ismini korumuştur. Fetihden sonra oldukça harap bir halde olan kalenin surları onarılarak adeta yeni baştan inşa edilmiştir. Kale ve çevresinin fethedilmesiyle birlikte bölgenin güvenliği sağlandıktan sonra Sultan I. Alâeddin Keykubad tarafından kalenin karşısına, yolun dönemeç yaptığı yere Alara Han inşa edilmiştir². Böylece İpek Yolu üzerinde yer alan kale, Alara Han'da mola veren kervanların güvenliğini sağlama işlevini de üstlenmiştir. Ayrıca hanın karşısında, Alara çayının üzerinde günümüzde izleri dahi zor görülen yıkık bir köprü kalıntısı bulunmaktadır. Bu iki yapı,

¹ İbni Bibi, Selçukname, *El Evamiru'l-Ala'iyе Fi'l-Umuri'l- Ala'iyе (Selçukname)*, (Çev. M.Öztürk), I-II, Ankara, 1996, s. 268-271.

² Han ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Aysıl Tükel Yavuz, "Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları", *O.D.T.Ü., M.F.D.*, Sayı: 2, Cilt: 2, Ankara, 1976, s. 167-204.

kale çevresindeki yerleşmenin canlandığının adeta kanıtıdır. Bununla birlikte çayın üst kısımlarında varlığı tespit edilen bir hamam, bir mescit ve hamamın çevresinde bitişik olarak inşa edilmiş mekânlar bölgenin daha sonraki yüzyıllarda da gelişme gösterdiği ve bir köy haline geldiğinin göstergesidir³.

Zamanla ticaret yollarının yön değiştirmesi, hastalık, salgın vb. olaylarla kale ve çevresinin öneminin azaldığı anlaşılmaktadır. Osmanlı arşiv kayıtlarına göre kale, 17. yüzyılın sonlarına doğru Sultan IV. Mehmet (1648-1687) zamanında terk edilmiş ve yerleşim kale dışına, denize yakın noktalara kurulmuştur⁴. Günümüzde ise kalenin karşı tepelerine kurulmuş Çakallar ve Alara isimleri ile bilinen köyler bulunmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere kale çevresindeki yerleşmenin topografyasını Alara Çayı belirlemektedir. Gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlı dönemindeki yerleşmelere baktığımızda çay çevresinde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. İmar faaliyetlerinin özellikle çayın kaleye bakan tarafında sıralandığı anlaşılmaktadır⁵.

Bu çalışmaya konu olan şapel, 2007 yılında Prof. Dr. Osman Eravşar başkanlığında bölgede sürdürülen kazı çalışmalarına bağlı olarak yapılan yüzey araştırmasında bulunmuştur (*Fot 1*).

Şapel, dik bir yar şeklinde çaya bağlanan Alara Kalesi'nin arka tarafında, doğal bir mağaranın batısına inşa edilmiştir (*Fot 2*). Şapel ile çay arasındaki mesafe yaklaşık 20.00 m kadardır. Şapelin apsis bölümü üzerinde dağın bir parçasını oluşturan büyük bir kaya parçası asılı durmaktadır. Kalenin hiçbir yerinden görülmesi mümkün olmayan yapının beden duvarları da yarısına kadar zamanla kaleden dökülen yağmur suları ile birlikte aşağıya akan

³ Osman Eravşar, "Alara Kazısı 2007" *Anmed*, Sayı: 6, 2008, s. 10-13.

⁴ Şerare Yetkin, "Alara Kalesi'ndeki Kasırlı Hamam ve 13. Yüzyıl Anadolu Mimarisindeki Yeri", *Malazgirt Armağanı*, Ankara, 1993, s. 120.

⁵ Bölgede yapılan araştırmalardan kısaca bahsetmek gerekirse; İbrahim Hakkı Konyalı, Alara Kalesi ve Köyünün yerinden bahsetmiş, Kalenin Selçuklular tarafından fethedilişi ve Osmanlı dönemindeki işlevi hakkında bilgi vermiş ayrıca Sultan Alaeddin Keykubad'ın yaptırdığı Alara Han'a da değinmiştir. Bkz. İbrahim Hakkı Konyalı, *Alanya*, İstanbul, 1946, s. 373-374; S. Lloyd ve D. S. Rice Alara Kalesi'nin Selçuklular tarafından fethedilişini ve fethin hemen ardından da Alara Han'ın inşa edildiğini anlatmaktadırlar. Bkz. S. Lloyd - D. S. Rice, *Alanya (Alaiyye)*, (Çev. Nermin Sinemoğlu), Ankara 1964; Şerare Yetkin makalesinde önce Selçuklu dönemine ait köşk ve kasırları içerisinde Alara Kalesi'ni değerlendirmiş ardından da, kalenin mimarisinden, kitabelerinden, süslemelerinden, ayrıca iç kalede yer alan hamamdan bahsetmiştir. Bkz. Şerare Yetkin, "Sultan I. Alaeddin Keykubad'ın Alara Kalesi Kasrının Hamamındaki Freskler", *Sanat Tarihi Yıllığı (1969-70)*, III, İstanbul 1970; Şerare Yetkin, bir diğer makalesinde ise genel olarak kaleyi ve içinde yer alan mimari unsurları çizim destekli tanıtmış, mimarinin yanı sıra süsleme unsurlarını da kısaca ele almıştır. Bkz. Ş. Yetkin, agm., s. 120.

toprak dolgu ile kapanmış durumdaydı. Yapı, konumu itibariyle korunmaya oldukça müsait bir alanda bulunmasına rağmen doğa şartları ve özellikle bölge insanı tarafından tahribata uğramıştır.

2008 ve 2009 yıllarında şapelin korunmasına yönelik bir dizi önlemler hazırlanmıştır. Fakat bu çalışmalar 2010 yılı içinde proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede şapelin mevcut durumunu korumak amacıyla üzerine çelik hatıllı bir üst örtü yerleştirilmiştir. Ayrıca şapelin etrafı kalın tel örgülerle kuşatılmış ve giriş kısmına demir bir kapı ilave edilmiştir. Böylece şapel sadece yağmur suları ve düşen kaya parçalarından kurtulmakla kalmayıp aynı zamanda köy halkı tarafından hayvanlarının sokulduğu bir korunak olmaktan çıkarak muhafaza edilmiştir (*Fot 3*).

Mimari Özellikleri

Doğu- batı doğrultusunda inşa edilmiş olan şapel, tek neflidir. Batısında yer alan bir kapı açıklığı ile girilen yapı, 2.34 x 2.55 m. ölçülerinde bir giriş bölümü, giriş bölümünün doğusunda duvar payeleri ile giriş bölümünden ayrılmış 2.51 x 3.03 m. ölçülerinde bir naos, daha doğuda ise içten ve dıştan yarım daire planlı bir apsisten meydana gelmektedir (*Çizim 1-Fot 4*).

Günümüze büyük oranda tahrip olarak gelmiş batıdaki girişten yapıya girilmektedir. Naostan kuzey ve güney yönüne yerleştirilmiş dikdörtgen kesitli birer duvar payesi ile ayrılan giriş bölümü yer alır. Bu bölümün kuzey duvarı da büyük oranda tahrip olmuştur. Herhangi bir sıva tabakası tespit edilemeyen giriş bölümünün bir narteks işlevinde olabileceği ihtimali düşünülebilir. Bu bölüm güneydoğu duvar köşesinde yer alan dar bir pencere açıklığı ile aydınlanmaktadır. Giriş bölümünün doğusunda yer alan naos dikdörtgen planlıdır. Naos, güney duvarında bulunan dikdörtgen bir pencere açıklığı ile aydınlanmaktadır. Naos ile apsis arasında bir zemin ayrımı dışında templon, ikonostasis gibi herhangi bir ayırıcı eleman tespit edilememiştir. Doğuda yer alan apsis büyük oranda tahrip olmuştur. Bununla birlikte naos ve apsis duvarlarının sıvalı olduğu dikkati çekmektedir. Yapının giriş bölümü ile naosun beşik tonoz ile örtülü olduğu, duvarlardaki tonoz başlangıcından anlaşılmaktadır. Beşik tonoz, giriş bölümü ile naosu birbirinden ayıran ve duvar payelerine oturan takviye kemeri ile desteklenmiş olmalıdır.

Naos ve giriş bölümünden meydana gelen eserde, giriş bölümünde duvar resimlerine yer verilmemiştir. Naos ise apsis duvarı da dahil tamamen duvar resimleri ile çevrilidir (*Fot 5*). Yıkılmış olan tonozun başlangıcında duvar resimlerinin olması da dikkati çeker. Doğa şartlarının yanısıra bölge insanı tarafından tahrip edilen duvar resimlerinde özellikle figürlerin yüzleri daha fazla tahrip olmuştur. Figürlerin yanında onları tanımlayıcı yazı olmadığı

için bu figürlerin kimler olduğu bilinmemektedir. Buna rağmen bu figürlere bakarak konuları hakkında genel verilere ulaşılabilir.

Kuzey Duvar Resimleri

Kuzey duvarda birbirlerinden bağımsız gibi duran, ayakta dört figür yer alır. Her birinde kahverengi hale görülen figürlerden üçü kırmızı çerçeve içinde yer alırken, batı köşedeki dördüncü figür ayrı bir çerçeve içinde, tek başına verilmiştir. Diğerlerinden ayrılan bu figür blakherniotissa'dır. Hz. Meryem'in üzerinde beyaz tunik üzerine kırmızı maphorion görülmekte ve ayağında kırmızı ayakkabılar bulunmaktadır. Belden yukarısı tahrip olan duvar resminde; Hz. Meryem'in kucağındaki Çocuk İsa'ya yönelik vaziyetteki hafif eğik başı seçilebilmektedir (*Fot 6*).

Ortak çerçeve içinde yer alan üç figürden doğuda yer alan muhtemelen Diyakon'dur. Sağ elinde buhurdan, sol elinde ise başış kutusu tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Figürün üzerinde beyaz bir sticharion vardır⁶. Ayrıca omzundan aşağıya kırmızı renkte orarion sarkmaktadır.

Orta ve batıda yer alan iki figürün yüzleri ile beraber elbiseleri de oldukça tahrip olmuştur. Kim oldukları konusunda ayrıntıya yer verilmeyen figürlerin, krem rengi ayakkabılarını neredeyse uçlarına kadar örten uzun beyaz elbiselerinin üzerinde phelonion kıvrımları görülmektedir (*Fot 7*).

Yan yana tasvir edilen bu dört figürün altında, kırmızı boya çerçeve hattının çizgisi devam eder. Bu kırmızı çizgiden ayrı olarak zemin fonu mavi ile boyanmış mermer taklidi şeklinde bir süsleme yer almaktadır (*Fot 8*).

Kuzey duvarı kaplayan bu figürlerin dışında, tonoz başlangıç seviyesinden itibaren başlayan, dini konulu başka bir duvar resminin yer aldığı görülmektedir, fakat tonozun belli bir seviyeye kadar yıkılmasından dolayı, sahnenin tamamı seçilememektedir. Bu nedenden dolayı figürlerin sadece dize kadar olan bölümleri mevcuttur. Mevcut veriler değerlendirildiğinde; ortada kaide üzerinde yer alan bir ayağın sağında ve solunda, üçer figür yer aldığı görülmektedir. Kaide üzerinde yer alan bu ayaktan yola çıkılarak, Hz. İsa'nın çarmıha geriliş sahnesinin tasvir edildiğini söylenebilir. Kaide krem rengi, ayak ise mavi renk ile verilmiştir. Figürlerin elbise detayları belli olmasa da kahve ve krem rengi tonları hâkimdir. Bunun yanında ayakların çıplak tasvir edildiği de görülmektedir (*Fot 9*).

Duvar resimlerinde ağırlıklı olarak krem rengi, mavi ve kırmızı renk kullanılmıştır. Zeminde fon olarak mavi renk uygulanmıştır (*Fot 10*).

⁶ Bizans Dönemi giysileri hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Şule Kılıç, *Orta ve Geç Bizans Dönemi Giysileri (9.-14. yüzyıllar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004.

Güney Duvar Resimleri

Kuzey duvarda olduğu gibi burada da yan yana dört adet figüre yer verilmiştir. İkişerli olarak, pencerenin iki yanında yer alan figürler, kuzey duvardaki figürlere göre daha harap durumdadır.

Dört figürde, kırmızı çerçeve içine alınmıştır. Burada, kuzey duvardakinin aksine doğudaki figür tek başına kırmızı çerçeve içinde gösterilmiştir.

Figürlerden doğuda yer alan elinde açık rulo tutan bir Tevrat peygamberini simgeler niteliktedir (*Fot 11*). Diğer üç figürden ayrıntı seçilememektedir. Dört figüründe krem rengi haleleri bulunmakta ve üzerlerindeki elbiseleri de aynı renkte verilmiştir. Figürlerden ikisinin üzerinde kırmızı renkte sticharion bulunmaktadır. Ayakkabıları kırmızı boyalıdır. Elbise kıvrımları kahverengi çizgilerle belirginleştirilmiştir.

Figür dışında süsleme olarak, pencerenin altında kırmızı çerçeve içine alınmış, siyah boyadan yapılan ve oldukça zor seçilen bir haç izlenmektedir (*Fot 12*). Bunların yanı sıra tonozda da muhtemel bir duvar resmine yer verildiği, yer yer görülen boya izlerinden anlaşılmaktadır. Tahribatin oldukça fazla olmasından dolayı süslemenin içeriği hakkında fikir yürütülememektedir.

Kuzey duvarda olduğu gibi güney duvarda da figürlerin zeminleri mavi fon ile boyanmış ve mermer taklidi uygulamasına yer verilmiştir.

Doğu Duvar Resimleri

Apsisin yer aldığı doğu duvarının yaklaşık olarak 1.00 m. yüksekliğindeki kısmı ayakta. Bu harabe duvarda da boya kalıntıları görülmektedir. Ancak mevcut kalıntılar göz önüne alındığında duvarın nasıl bir süsleme programına sahip olduğu hakkında fikir yürütmek imkânsızdır. Mevcut boya izlerinden hareketle apsiste diğer iki duvardaki gibi bir çerçevenin varlığı anlaşılmaktadır. Burada diğer yüzeylerden farklı olarak çerçeve mavi renk ile boyanmış ve çerçeve köşeliklerinin iç bölümü, dışa doğru çeyrek dairevi çıkıntı oluşturmaktadır. Kuzey ve güney duvardaki gibi ana süslemenin altındaki mermer taklidi boyama burada da görülür (*Fot 13*).

Batı Duvar Resimleri

Şapelin içinde yer alan duvar resimlerinin haricinde, girişin verildiği batı cephede kırmızı boyayla yapılan dikdörtgen çerçeve görülür (*Fot 14*).

Yapının bünyesinde kısmen sağlam bulunan bu duvar resimlerinin dışında, kazı çalışmaları esnasında yapıya ait olan ve muhtemelen tonozdan düşmüş bir mimari parça bulunmuştur (*Fot 15*). Bu parça üzerinde yüz tasviri yer almaktadır. Şapelde karşılaştığımız tahrip olmayan tek yüz olan

bu parça, nem ve sıcaktan oldukça tahrip olmuştur. Badem biçimli gözler, ince uzun burun, küçük ağız ve vurgulanan ışık belirgin üslup özelliklerindedir.

Değerlendirme

Şapelin inşa edildiği Alara Köyü, Ortaçağ'da önemini koruyan bir bölge içinde yer almaktadır. Çeşitli zaman aralıklarında bu bölgeye gelen seyyah ve araştırmacılar bölge ve bölgede yer alan yapılar hakkında çeşitli bilgiler vermelerine rağmen şapelden bahsetmemişlerdir⁷. Dedeyan'ın kroniğinde, İbni Bibi Selçukname'sinde, Yazıcızade Ali Tevarih-i Al-i isimli eserinde ve Evliya Çelebi Seyahatname'sinde şapelle ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır⁸. Sadece Alara Kalesi ve yerleşmesiyle ilgili bilgi vermişlerdir. Şapelden bahsedilmemesini, yapının sarp ve ulaşımın zor olduğu bir yere inşa edilmesine bağlayabiliriz.

İşlev bakımından değerlendirdiğimizde; yapı çayın kenarında tek başına yer alan bir ayazma şapeli olabilir⁹. Bugün herhangi bir su izine rastlanılamayan mağaranın, önceden bir su kaynağı olduğu düşünülürse, şapelin bu mağarayla ilişkili bir ayazma olarak inşa edildiği söylenebilir. Ayrıca akarsu kaynağına yakınlığı da bu savı destekler niteliktedir. Bunun dışında, bu tip küçük şapellerin önemli din adamları, din şehitleri, daha da özele indirildiğinde bölgede önemli bir yere sahip olan şahıslar adına inşa edildiği söylenebilir.

Plan olarak; moloz taştan inşa edilen şapel tek nefli, dikdörtgen planlı, tonoz ile örtülü ve apsis kısmı içten ve dıştan yarım dairevi formda dışarı

⁷ Bu bölge ile ilgili araştırmalar için bkz. İ. H. Konyalı, *age.*, s. 373-374; S. Loyd - D.S. Rice, *age.*, s. 4.

⁸ Dedeyan'ın kroniğinde; Kral II. Leon'un mülk listesinde Alara'nın ismi geçer. Ancak kale içindeki yapılar bir bütün olarak listede yer almıştır. Alara ve çevresi 10. yy. başında Bizans İmparatorluğu kontrolü altındaydı. İmparator M. Komnenos bu bölgede İtalyanlara karşı güveni korumak için imar çalışmalarına hız vermiştir. Alara Kalesi ve çevresindeki birçok yapı, Klikya Ermeni Krallığından önce mevcut olduğu bilgilerini vermektedir. Bütün bu tarihi eserlerde şapel hakkında bilgiye yer verilmemiştir. Bkz. Paul Geunthner, *Sembap, La Chronique Attributee Au Connetable Smbat (In Francese), Introduzione, Traduzione E Note Di Gerard Dedeyan*, Parigi, 1980; İbni Bibi eserinde, Sultan Alaeddin Keykubat'ın Alara Kalesi'ni nasıl ele geçirdiğini anlatmaktadır. Bkz. İbni Bibi, *age.*, s. 268-271; Yazıcızade'nin Sultan II. Murat'a sunduğu Selçukname'de yine kalenin fethi anlatılmaktadır. Bkz. İ. H. Konyalı, *age.*, s. 373-374; 17. yy. Osmanlı Döneminin önde gelen gezginlerinden Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, Alara Köyü ile ilgili bilgi vermiş ardından da Kalenin harap durumundan bahsetmiş fakat şapel hakkında bilgi vermemiştir. Bkz. Evliya Çelebi *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Haz. S. A. Kahraman), Cilt: 1, İstanbul, 2011, s. 319-320.

⁹ Bizans Dönemi ayazmalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Enis Karakaya, "Bizans Ayazmaları (Bir Deneme)", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, İstanbul, 2002, s. 35-45.

taşırılmış örneklerdendir. Bölgede aynı plan tipinde olan şapellerde oldukça fazla sayıdadır¹⁰. Bu tipin genel örneklerini Akdeniz Bölgesi boyunca görülmesinin yanı sıra plan tipi, dönem olarak çok geniş bir periyodu kapsamaktadır¹¹. Çoğu harabe olan bu şapellerin tam olarak tarihi dönemi bilinmese de, genelde Bizans dönemine tarihlendirilmektedir. Bazı yorumlar daha geç tarihe ait olduğu yönündedir¹².

Şapelin işlevinin ne olduğu konusundaki bilinmezlik; tarihlendirilmesi konusunda da karşımıza çıkmaktadır. Mimariye bağlı herhangi bir kitabenin mevcut olmamasının yanında, yapılan kazı çalışmaları sırasında da herhangi bir kitabe rastlanılamaması ve litürjik öge bulunamamasından dolayı somut bir tarihlendirme yapmak imkânsızdır. Tarihlendirme konusunda kitabe dışında şapelin planından yâda yapımında kullanılan malzeme ve teknikten yola çıkılarak bir tarihlendirme yapılamaz. Şapelin tarihlendirilmesi için mimari özelliklerinden çok duvar resimleri önem taşımaktadır. Bu konuda, şapel içinde yer alan duvar resimlerinin üslup özellikleri değerlendirilerek çıkarım yapılabilir.

Kuzey duvarda yer alan figürlerden batı köşedeki Hz. Meryem ve kucağında çocuk İsa, doğu köşedeki ise diyakondur, ortada yer alan iki figürün kimliği belli olmamaktadır. Mevcut durumlarından bu iki figürün din adamları oldukları düşünülebilir. Bu iki figürün ayırt edici özelliklerinin ve onları tanımlayıcı yazılarının olmaması sınıflandırma yapılmasını engellemektedir. Bölgede ünlü olan bir azizi temsil edebilecekleri gibi, bölge piskoposunu da temsil edebilirler. Tonoz başlangıcında başlayan dini konulu sahneden yola çıkarsak burada Hz. İsa'nın çarmıha geriliş sahnesinin canlandırıldığı söylemek mümkündür. Kaide ve sütun görünümündeki ayrıntılar bunu destekler niteliktedir. Kaidenin iki yanında yer alan grup halindeki figürler de Hz. Meryem, Vaftizci Yahya ve Havarileri tasvir ediyor olmalıdır¹³.

¹⁰ Leyla Yılmaz, "An Unknown Chapel In Oba-Alanya", *Belleten*, LXX, 259, Ankara, 2006, s. 821-832; Sema Doğan, "Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2004", *Anmed*, Sayı: 3, 2005, s. 97-102; Sema Doğan, "Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2005", *Anmed*, Sayı: 4, 2006, s. 65-70; Sema Doğan, "Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2006", *Anmed*, Sayı: 5, 2007, s. 90-94.

¹¹ Guntram Koch, *Erken Hıristiyan Sanatı*, (Çev. Ayşe Aydın), İstanbul, 2007, s. 37; Cyril Mango, *Bizans Mimarisi*, (Çev. Mine Kadiroğlu), Ankara, 2006, s. 50-65.

¹² L. Yılmaz, agm., s. 826.

¹³ Bu değerlendirme çarmıha geriliş sahnesinin resmedildiği örneklerden yola çıkarak yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. John Martin, "The Dead Christ on the Cross in Byzantine Art", *Classical and Medieval Studies in Honor of Albert Mathios Friend Jr.* (ed. K. Weitzmann), Princeton, New Jersey, 1955, s. 189-196.

Güney Duvarda yer alan figürlerden doğudaki; elinde açık rulo tutan Tevrat Peygamber'i olmalıdır. Diğer üç figür tanınamayacak kadar harap durumda olmasından dolayı kimlikleri hakkında bilgi sahibi olunamamaktadır. Bu figürler de kuzey duvardaki gibi dini kimliğe sahip olan kişiler olmalıdır. Üzerlerindeki elbiselerin seçilen ayrıntılarından da önemli kişileri temsil ettikleri bellidir. Kuzey tonozda olduğu gibi burada da tonoz başlangıcındaki izlerden duvar resminin yer aldığı söylenebilir. Yok denecek kadar az seçilen detaylardan nasıl bir kompozisyon olduğu anlaşılamamaktadır.

Doğu duvarının belli bir yükseklikten sonrası mevcut olmaması nedeniyle süsleme programının nasıl olduğunu bilememekteyiz. Süsleme programının dışında yakın bölgedeki benzer şapellerde apsisin olduğu doğu cephede pencere açıklığı uygulamasına rastlanmaktadır¹⁴. Ele aldığımız şapelde böyle bir uygulamanın var olup olmadığı yıkılan duvar nedeniyle bilemiyoruz.

Batı duvarın ön cephesinde bulunan, çok net olmayan ve kırmızı boya ile yapılan dikdörtgen çerçeve içinde muhtemelen şapelle alakalı bir şekil ya da yazı olmalıydı. Bölgedeki benzer eserlerde böyle bir uygulamaya rastlanılamamıştır.

Yapıda, 1 sahne ve 8 figür yer almaktadır. Kuru sıva üzerine yapılan bu duvar resimlerinde ağırlıklı kullanılan krem tonunun yanında, kırmızı, mavi, siyah ve kahverengi boyalara da yer verilmiştir. Resimlerde fon olarak mavi renk kullanılmış ayrıca mavi fon üzerine kırmızı boya ile figürleri birbirinden ayıran çerçeveler çizilmiştir. Aynı şekilde mermer taklitlerinde de fon mavidir. Mermer taklitlerinde bloklar kırmızı boya ile ayrılmıştır.

Bölgede aynı plana sahip şapellerde de resimli süslemenin izleri görülmektedir. Ancak bu yapılarda ne figürler ne de kompozisyonlar bellidir. Sadece boya izleri seçilebilmektedir. Dolayısı ile benzer yapıların resim programlarını ve üsluplarının karşılaştırmasını yapmak imkânsız hale gelmektedir.

Şapeli resim programı doğrultusunda tarihlendirmeye çalışacak olursak; resimlerindeki ifadeli ve hareketli figürler, elbise kıvrımlarındaki gerçeklik, renk tonlaması ile oluşturulan hacim, kaliteli üslup 11. ve 12. yüzyıllarda

¹⁴ İncelediğimiz şapelin doğu duvarı yaklaşık 1.00 m.'ye kadar ayakta olduğu için benzer örneklerdeki gibi apsisteki pencere açıklığının burada da olup olmadığını bilemiyoruz. Apsiste pencere uygulamasının en yakın örneğini Alanya Oba'da, benzer mimari plana sahip şapelde görmekteyiz. Bkz. L. Yılmaz, agm., s. 821-832; Bunun dışında yine yakın bölgedeki İotape antik kentindeki Hagios Georgios Stratelates'e atfedilen tek nefli kilisede, Alanya Çıplaklı Köyünde yer alan Freskli kilisede, Toslak Köyü'ndeki bazilikal planlı kilisede ve Mahmutlar Beldesinde harabe halindeki D kilisesinde de apsiste pencere uygulamasıyla karşılaşmaktayız. Bkz. Anonim, "İotape" *Antalya Kültür Envanteri*, Antalya, 2003, s. 45.

çok karşılaşılan özelliklerdendir. Hareket; ayaklar ve ellerdeki kalıplaşmış jest ve yüzdeki ifadeler bu dönemde ağırlıklı olarak karşımıza çıkar¹⁵. Elbiselerdeki yoğun çizgisel kıvrımlar figüre boyut kazandırmakta ve vücudun fiziksel özelliklerini yansıtmaktadır. 11. ve 12. yüzyılda ruhanilik ve münzevi yaşamı ifade etmek için, figürler ince ve uzun tasvir edilmişlerdir¹⁶. Bu genel yargının özelliklerini incelediğimiz duvar resimlerindeki figürlerde de görmekteyiz. Bunun dışında tek örnek olan mimari parçadaki yüz tasvirinde, hafif badem biçimli gözler, ince uzun burun, küçük ağız ve vurgulanan ışık belirgin üslup özelliklerindedir. Bu üslupta yapılan resimler genelde 11. yüzyıl sonu 12. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir¹⁷.

Sonuç olarak; küçük bir yapı olmasına rağmen süslemelerinin kalitesi ve figürlerin oldukça başarılı bir biçimde resmedilmesi yapının dönemi içinde önem teşkil ettiğini göstermektedir. Bunun yanında figürlerin ele alınışında, anatomik ayrıntıları ve elbise kıvrımlarının başarılı uygulanışından dolayı duvar resimlerinin de nitelikli sanatçı veya sanatçılar tarafından ele alındığı söylenebilir. Ayrıca bölgede duvar resimlerinin özelliklerini göz önüne alarak, şapelde bölgesel sanatçıların çalıştığını da bu bağlamda dile getirebiliriz. Şapeldeki duvar resimlerinin başkent etkili kaliteli üslubu ve ikonografik özellikleri, yapının 11. ve 12. yüzyıllara tarihlenmesi ve resimlerinin bu dönem içinde değerlendirmemizi sağlar. Bizans Resim Sanatı içinde yer alan örnekler dahilinde değerlendirdiğimiz resimlerin, daha sağlıklı tarihlendirilmesinin yapılabilmesi için; titiz bir laboratuvar çalışmasına ihtiyacı vardır. Şapel gerek inşa edildiği yer bakımından, gerekse oldukça kaliteli duvar resimleri ve üslubu olması açısından dikkat çekicidir. Harabe halinde olsa da günümüze kadar gelmiş olması ve yapı bünyesindeki özellikleriyle beraber bölgenin Hıristiyan yerleşmesi hakkında ufakta olsa sağladığı bilgilerle önem teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Anonim, "Iotape", *Antalya Kültür Envanteri*, Antalya, 2003, s. 45.
 Doğan, Sema, "Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2004", *Anmed*, Sayı: 3, 2005, s. 97-102.
 _____, "Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2005", *Anmed*, Sayı: 4, 2006, s. 65-70.

¹⁵ Andre Grabar, *Byzantine and Early Medieval Painting*, New York, 1965, s. 16-19.

¹⁶ Kurt Weitzmann, *Die Byzantinische Buchmalerei des IX. und X. Jahrhunderts*, Berlin, 1935, s. 224.

¹⁷ E. Karakaya, agm., s. 17-28.

- _____, “Alanya ve Çevresindeki Bizans Araştırmaları 2006”, *Anmed*, Sayı: 5, 2007 s. 90-94.
- Eravşar, Osman, “Alara Kazısı 2007” *Anmed*, Sayı: 6, 2008, s. 10-13.
- Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Haz. S.A. Kahraman), Cilt: 1, İstanbul, 2011, s. 319-320.
- Geunthner, Paul, *Sembap, La Chronique Attribuee Au Connetable Smbat (In Francese), Introduzione, Traduzione E Note Di Gerard Dedeyan*, Parigi, 1980.
- Grabar, Andre, *Byzantine and Early Medieval Painting*, New York, 1965, s. 16-19.
- İbni Bibi, Selçukname, *El Evamiru'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l- Ala'ıye (Selçukname)*, (Çev. M.Öztürk), I-II, Ankara, 1996, s. 268-271.
- Karakaya, Enis, “Bizans Ayazmaları (Bir Deneme)”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, İstanbul, 2002, s. 35-45.
- Kılıç, Şule, *Orta ve Geç Bizans Dönemi Giysileri (9.-14. yüzyıllar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004.
- Koch, Guntram, *Erken Hıristiyan Sanatı*, (Çev. Ayşe Aydın), İstanbul, 2007, s. 37.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, *Alanya*, İstanbul, 1946, s. 373-374.
- Lloyd, Seton - Storm, Rice, *Alanya (Alaiyye)*, (Çev. Nermin Sinemoğlu), Ankara, 1964.
- Mango, Cyril, *Bizans Mimarisi*, (Çev. Mine Kadiroğlu), Ankara, 2006, s. 50-65.
- Martin, John, “The Dead Christ on the Cross in Byzantine Art”, *Classical and Medieval Studies in Honor of Albert Mathios Friend Jr.*, (ed. K. Weitzmann), Princeton, New Jersey, 1955, s. 189-196.
- Weitzmann, Kurt, *Die Byzantinische Buchmalerei des IX. Und X. Jahrhunderts*, Berlin, 1935, s. 224.
- Yavuz, Ayşıl Tükel, “Anadolu’da Eşodaklı Selçuklu Hanları, *O.D.T.Ü., M.F.D.*, Sayı: 2, Cilt: 2, Ankara, 1976, s. 167-204.
- Yetkin, Şerare, “Sultan I. Alaeddin Keykubat’ın Alara Kalesi Kasrının Hamamındaki Freskler”, *Sanat Tarihi Yıllığı (1969-70)*, III, İstanbul, 1970, s. 60-68.
- _____, “Alara Kalesi’ndeki Kasırlı Hamam ve 13. Yüzyıl Anadolu Mimarisindeki Yeri”, *Malazgirt Armağanı*, Ankara, 1993, s. 120.
- Yılmaz, Leyla, “An Unknown Chapel In Oba-Alanya”, *Bellekten*, LXX, 259, Ankara, 2006, s. 821-832.

ALARA'DA YENİ BULUNAN BİR ŞAPEL

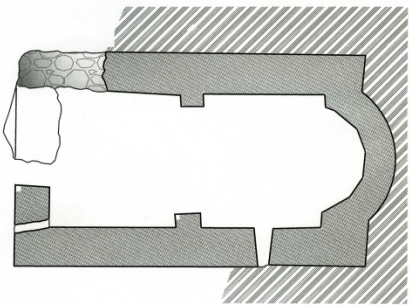
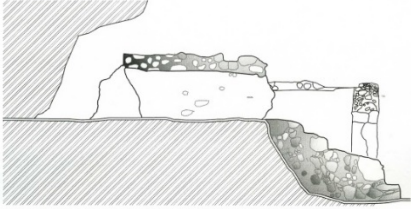
ÇİZİM ve FOTOĞRAFLAR

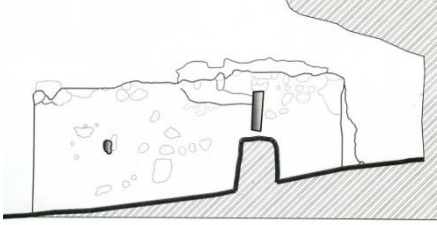
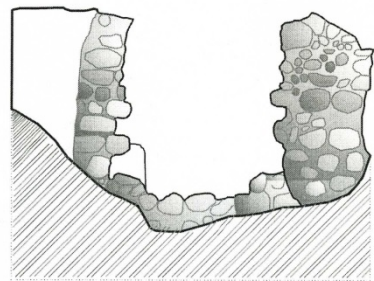
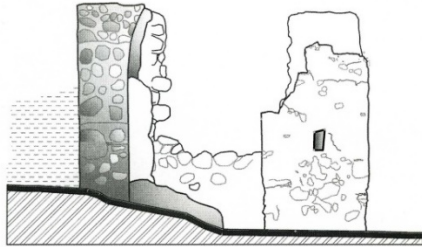
	
<p>Harita 1: Alanya-Alara (S. Lloyd-D. S. Rice 1989).</p>	<p>Fot 1: Alara Kalesi'nin batı eteklerinde yer alan şapel.</p>
	
<p>Fot 2: Şapelin genel görünüşü.</p>	<p>Fot 3: Şapelin korumaya alındıktan sonraki görünüşü</p>
	
<p>Fot 4: Naos ve giriş bölümünü ayıran ayaklar</p>	<p>Fot 5: Naos bölümünde yer alan güney duvar resimleri</p>

	
<p>Fot 6: Hz. Meryem ve Çocuk İsa.</p>	<p>Fot 7: Kuzey duvarda yer alan figürler</p>
	
<p>Fot 8: Kuzey duvar, mermer taklidi.</p>	<p>Fot 9: Kuzey duvar tonoz başlangıcındaki dini konulu sahne.</p>
	
<p>Fot 10: Kuzey duvar genel görünüş</p>	<p>Fot 11: Güney duvarda yer alan, elinde rulo tutan Tevrat Peygamberi</p>

ALARA'DA YENİ BULUNAN BİR ŞAPEL

	
<p>Fot 12: Güney duvarda pencere altındaki haç motifi.</p>	<p>Fot 13: Şapelin apsis bölümü</p>
	
<p>Fot 14: Girişin olduğu batı cephede yer alan dikdörtgen çerçeve.</p>	<p>Fot 15: Tonozdan düşen, yüz tasvirli mimari parça.</p>
 <p>Ölçek 1/50</p>	 <p>Ölçek 1/50</p>
<p>Çizim 1: Şapel planı</p>	<p>Çizim 2: Şapel, kuzey cepheden</p>

görünüş	
 <p>Ölçek 1/50</p>	 <p>Ölçek 1/50</p>
Çizim 3: Şapel, güney cepheden görünüş	Çizim 4: Şapel, doğu cepheden görünüş
 <p>Ölçek 1/50</p>	
Çizim 5: Şapel, batı cepheden görünüş	